स्तत्र बहवोविहृत्य शरदां शतम् । तपसा दिवमारूढाः कपालशिरसा सह"।

कपालस्फोट पु० ६त० । शिरःस्फोटने (माथाखोड़ा)

कपालाधिकरण न० जैमिनिसूत्रोक्ते अधिकरणभेदे तच्चाधिकरणं ४,१, पादे यथ.

"अर्थाभिधानकर्म च भविष्यता संयोगस्य तन्निमित्तादर्थो हि विधीयते" जै० सू० । दर्शपूर्णमासयोः श्रूयते "कपालेषु पुरोडाशं श्रपयति" इति तथा "पुरोडाशकपालेन तुषानुपवपति" इति तत्र संदेहः किम् ? उभयं कपालानि प्रयोजयति ? पुरोडाशश्रपणं तुषोपवापश्च उत श्रपणं प्रयोजकं न तुषोपवापः ? इति किं प्राप्तम् ? विनिगमनायां हेतोः अभावात् उभयम् इति प्राप्ते उच्यते अर्थाभिधानम् प्रयोजनसम्बद्धमभिधानं यस्य यथा पुरोडाशकपालम् इति पुरोडाशार्थकपालं पुरोडाशकपालम् कथम् एतदवगम्यते ? पुरोडाशं तावत् तस्मिन् काले नास्ति येन वर्त्तमानः सम्बन्धः कपालेन स्यात् तेनैव हेतुना नभूतः सएव, कपालस्य पुरोडाशेन भविष्यता समन्धः भविष्यता सम्बन्धश्च तन्निमित्तस्य भवति तस्मात् पुरोडाशेन प्रयुक्तं यत् कपालं तेन तुषा उपवप्तव्याः इति कपालं स्यात् न चेत् न, तेन तुषा उपवप्तव्याभवन्ति तस्मात् न तुषोपवापः कपालानाम् प्रयोजकः प्रयोजकं तु श्रपणम्" एवञ्च सति चरौ पुरोडाशाभावे यदा तुषानुपवप्तुम् कपालमुपादीयते न, तत्पुरोडाशम्" भा० ।

कपालि पु० कं ब्रह्मशिरः पालयति व्रतकाले पाल–इन् । महादेवे त्रि० "कपालिं त्रिपुरान्तकम्" भा० स० ४५ अ० ।

कपालिका स्त्री कपाल+अल्पार्थे कन् अत इत्त्वम् । १भग्नमृण्मयखण्डे (खापरा) । कपालिकैव शर्करा० स्वार्थेऽण् । कापालिक तत्रार्थे न० स्वार्थिकत्वेऽपि क्वचित् लिङ्गातिक्रमनियमात् । नाधितिष्ठेत्तुषं जातु केशभस्मकपालिका." भा० अनु० १०४ अ० ।

"अधितिष्ठेन्न केशांस्तु न भस्मास्थिकपालिकाः"।"अश्मनोऽस्थीनि गोबालांस्तुषान् भस्मकपालिकाः" मनुः । "कृष्णकपालिकाप्रकाशानि कपालकुष्ठानि" सुश्रुतः "सुश्रुतोक्ते २दन्तरोगभेदे स च "दन्तगतास्तु दालनः कृमिदन्तको दन्तहर्षोभञ्जनकः शर्करा कपालिका श्यावदन्तकोऽनुमोक्षश्चेति" विभज्य "दलन्ति दन्तवल्कानि यदाशर्करया सह । ज्ञेया कपालिका सैव दशनानां विनाशिनी" सुश्रुते लक्षितः ३कपालावयवे "कपालिकाभ्यां कपालं कपालाभ्यां च घटआरभ्यते" न्यायकन्दली ।

कपालिन् पु० कपालमस्त्यस्य इनि । १महादेवे २कपालयुक्ते त्रि० "कपालि वा स्यादथ चन्द्रशेखरम्" कुमा० स्त्रियां ङीप सा च ३दुर्गायाम्" हेम० । शिरःकपाली ध्वजवान् भिक्षाशी कर्म वेदयन् । ब्रह्महा द्वादशब्दानि मितभुक् शुद्धिमाप्नुयात्" याज्ञ० "तन्माल्यभस्मन्टकपाल्यवसत् पिशाचै" भाग० ४,४,१७ । ४जातिभेदे पुंस्त्री पराशरः । जातिशब्दे तज्जातिविवृतिः । स्त्रियां ङीप् "नटी कपालिनी वेश्या कुलटा नापिताङ्गना" तन्त्रे कुलनारीकीर्त्तने । कपालमस्त्यस्य भोजपात्रत्वेन ठन् कपालिक । कपालाधारेभोजिनि जातिभेदे च । तस्येदमण् । कापालिक तत्सम्बन्धिनि त्रि० कपालमोचनशब्दे उदा० "कापालिकान्नभोक्तॄणां तन्नारीगामिनां तथा । ज्ञानात् कृच्छ्राद्दमुद्दिष्टमज्ञानादैन्दवद्वयम्" प्रा० वि० आपस्त० ।

कपि पु० कपि–इन् नलोपश्च । १वानरे अमरः । "नश्यन्ति ददर्श वृन्दानि कपीन्द्रः" भट्टिः । "कुपितकपिकपोलक्रोड़ताम्रस्तमांसि" उद्भटः । "विड्वराहखरोष्ट्राणां गोमायोः कपिकाकयोः । प्राश्य मूत्रपुरीषाणि द्विजश्चान्द्रायणं चरेत्" मनुः "रामायणमिव कपिकथासमाकुलम्" काद० । २सिह्लके (शिलारस) । गन्धद्रव्यभेदे तस्य कपिजातत्वात्" भाव० प्र० कपिनामतोक्तेश्च तथात्वम् । ३नारायणे च । मेदि० । "कपिलः कपिरव्ययः" विष्णुस० । कं जलं रश्मिभिः पिबतीति कपिर्वराहो वा "कपिर्वराहः इति वचनात्" भा० । कादुदकात् भूमिं पाति उद्धरति पाक । ४वराहे । ५धात्रिकायां (आमला) शब्दमा० । ६करञ्जभेदे शब्दच० । कपिक्रीडवर्णत्वात् ७रक्तचन्दने । तद्वर्णे ८पिङ्गले च पु० । तद्वर्णवति त्रि० । कपेः शाखामृगत्वम् मांसगुणाश्च सुश्रुते दर्शिताः । "मद्गुमूषिकवृक्षशायिकावकुशपूतिघासवानरप्रभृतयः पर्णमृगाः" "मधुरा गुरवो वृष्याश्चक्षुष्याः शोषिणे हिताः । सृष्टमूत्रपुरीषाश्च कासार्शःश्वासनाशनाः"

कपिकच्छू स्त्री कपीनामपि कच्छूः यस्याः ५ब० ।(आल्कुशी) कपिकण्डूहेतौ शूकशिम्ब्याम् अमरः । तद्गुणा भावप्र० उक्ता यथा "कपिकच्छूर्भृशं वृष्या मधुरा बृंहणी गुरुः । तिक्ता वातहरी बल्या कफपित्तास्रनाशिनी । तद्बीजं वातशमनं स्मृतं वाजीकरं परम्" ।

कपिकच्छुफलोपमा स्त्री कपिकच्छूफलस्य उपमा यत्र तुल्य